

Els reiterats homenatges de Subirachs a Kavafis

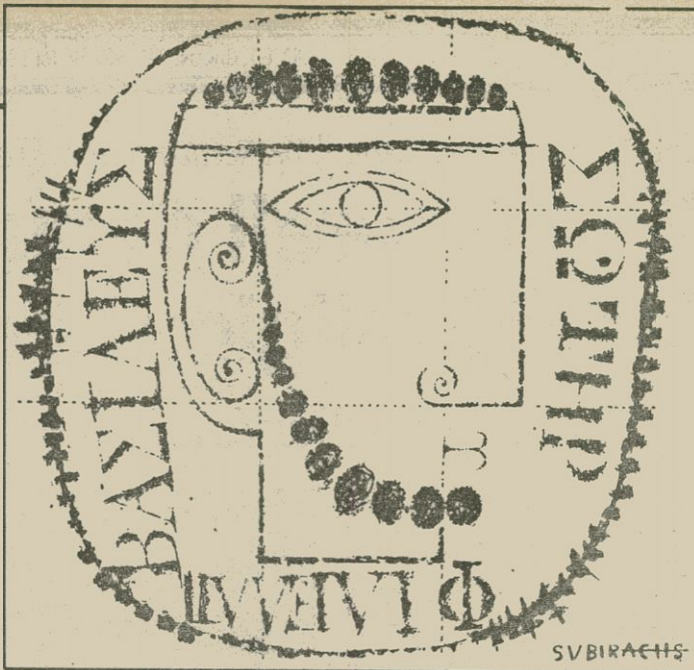
Fou un matí d'aquesta primavera. A Roma. Als carrers més importants de la *alma città* unes pancartes ben visibles convidaven a visitar, al palau Venècia, l'exposició d'homenatge a Kavafis amb motiu del cinquantenari de la seva mort. La mostra, més rica documentalment que la que s'havia celebrat a París el mes d'abril de l'any passat, al Centre Pompidou, ha quedat recollida per sempre en un bell catàleg obra de les Edizioni dell'Elefante, una casa editora al davant de la qual hi ha un home —Enzo Crea, si no m'erro— apassionat de l'art i de la literatura, amic de Iorgos Seferis i editor italià d'alguns dels seus assaigs. Fins aquí la notícia que únicament vol deixar constància del fet que Kavafis, per motius molt diversos, és avui un poeta conegut i admirat arreu del món: la data dels cinquanta anys del seu traspàs no ha passat desapercebuda i d'això en són una prova els homenatges com el que acabem de comentar.

Seria injust, però, molt injust, que restés en silenci el que durant l'any 1983 s'ha fet als Països Catalans en record del poeta alexandri. En una ocasió, a les pàgines d'aquest mateix diari, Joan Triadú parlava d'una "inquietant presència" de Kavafis a Catalunya i alhora donava fe d'un augment constant de la popularitat i de l'estimació d'aquest poeta entre nosaltres, una popularitat i una estimació que, al costat d'altres, els noms de Carles Riba i de Lluís Llach expliquen d'una manera prou eloqüent. Parlar de Kavafis és gairebé com parlar d'una cosa pròpia de la nostra cultura, i sostinc que l'afirmació no és exagerada sobretot si es té en compte el que segueix. He fet referència a una commemoració catalana de la mort del gran escriptor grec i he dit que fóra injust de silenci-la. He d'afegir, però, immediatament, que aquesta commemoració és obra personal i exclusiva de Josep Maria Subirachs, un dels nostres millors artistes. La seva vinculació a Kavafis ve de molt lluny: el 1962, quan l'editorial Teide va publicar la primera edició dels *Poemes* traduïts per Carles Riba, Subirachs signava unes il·lustracions que, contràriament al que n'ha dit algú molt respectable, excel·leixen, al meu entendre, per la seva simplicitat, per la seva bella i elegant textura i perquè evidencien una magnífica comprensió del text que acompanyen. L'edició "prínceps" de 1962 era —i és encara— una edició de gran dignitat. Joan Triadú —i amb ell Subirachs i tots els altres— ens haurien d'explicar un dia com la varen fer, amb quina devoció i amb quin respecte la deuen preparar. Els ho agrairíem.

Tornem, però, a Subirachs. En aquest any commemoratiu, ell tot sol ha aconseguit que el record del mestre alexandri tingués una vivència tan gran entre nosaltres. Subirachs no només li ha dedicat un homenatge sinó que reiteradament ens l'ha evocat amb la força del seu art. I així

veiem que una medalla, una escultura, una litografia i una targeta postal —tot sobre temes kavafians— són fins ara el testimoniatge de l'honor retut pel nostre escultor a l'excelsa i solitària veu grega d'Alexandria. De tots aquests treballs voldria, en primer lloc, destacar-ne la seva indiscutible categoria artística. La medalla, per exemple, encunyada sobre coure amb el relleu en positiu i en negatiu, tan característic de l'art de Subirachs, mostra una precisió increïble i un detallisme extraordinari en el dibuix escultòric. La litografia i la targeta postal no desdiiuen en absolut de l'habitual perfecció del seu creador que, fidel al seu ofici, s'ha sentit motivat pel poema "Escultor de Tiana", i, en un desig ben legítim, l'ha volgut interpretar plàsticament. En el cas de la postal, que es reproduceix en aquest article, ha estat el poema kavafià de l'assassinat de Juli Cèsar el motiu inspirador del dibuix i, si tenim en compte que el sol —o el món— que hi apareix és d'un roig de sang intensíssim a l'original, comprendrem amb quina força l'artista ha sabut plasmar la importància del magnicidi.

Al costat de tot això voldria fer observar un altre detall molt interessant. Amb la tria dels poemes objecte de la seva reflexió i del seu treball, Subirachs se'ns descobreix com un gran lector de Kavafis. Si centrem la nostra atenció en la medalla commemorativa observarem que a les dues cares hi apareixen el temes més rellevants —o gairebé diria les dues obsessions més grans— de tota l'obra kavafià: el nacionalisme grec —o hel·lenístic, per a ser més exactes— i l'eroticisme, en concret una forma d'eroticisme coneguda amb el nom de "amor grec". Subirachs ha sabut triar un poema clau —"Filhel·lè"— per al seu particular homenatge a Kavafis:

Gravat de Subirachs que il·lustra les versions de Carles Riba de poemes de Kavafis

el reietó bàrbar vol que en la medalla que ha de ser el regest del seu regnat hi figuri "un galant minyó que tira el disc" —l'eros— però també, a la cara principal, la constatació més transcendent, la de ser un monarca *filhel·lè* —és a dir, no bàrbar sinó grec, per la llengua i els costums. La medalla encara té per a nosaltres un significat més emocionant: amb el rostre del rei, Subirachs reprèn el tema de la portada de la primera edició catalana de Kavafis i amb aquest gest ens ofereix tot un símbol de continuïtat i de fidelitat. L'encert en tots els seus sentits ja no pot ser més gran. Però cal afegir que amb la seva realització escultòrica sobre tema kavafià —la metamorfosi antropomòrfica del fust i del capítell d'una columna clàssica emplaçada als jardins de l'Hort del Rei de la Ciutat de Mallorca— l'escultor fa una referència a l'altre gran aspecte, molt problemàtic, de l'univers kavafià: el sentiment religiós. L'artista català ha volgut que a la base de l'estàtua fossin escrits aquests versos

Per bé que trossegàrem llurs estàtues, / per bé que els bandejàrem de llurs temples, / no per això moren pas els déus...

versos que constitueixen l'inici del poema "Jònica". Aquest poema, escrit el 1911, no és sinó la variant o la segona versió de "Memòria", composició escrita, segons que sembla, el 1896:

No moren pas els déus. Mor la creença / de la gernació ingrata dels mortals. / Els déus són immortals. De les nostres mirades / els oculten nuvolades de plata. / Oh sagrada Tessàlia, a Tu encara t'estimen, / es recorden de tu les seves ànimes. / En els déus, com en nosaltres, floreixen els records, / els batecs del primer amor. / Quan amorosa l'alba besa la Tessàlia / passa com una saba de la vida dels déus / per la seva atmosfera; i de vegades, una aèria / forma vola pel damunt dels seus pujols.

Demano al lector que compari aquests versos que Kavafis va refusar amb els de la versió definitiva —"Jònica"—, que apareixen en el volum de Carles Riba. I també li demano que reflexioni sobre el fet que "Memòria" —"Jònica" posteriorment—, és segons els crítics la primera aparició de l'emperador Julià en el món poètic de l'alexandri, una aparició i una reiterada presència que si s'arriben a interpretar clarament potser ajudaran a comprendre d'una manera definitiva l'abast del factor religiós en l'obra de Kavafis. Riba això ho va entendre i per això va incloure en la seva selecció tots els poemes de Julià. I Subirachs, lector magnífic de Kavafis, a més a més d'entendre-ho ha sabut interpretar-nos-ho magistralment gràcies al miracle del seu art.

Alexis Eudald Solà

LES GALERIES

Recreacions dalinianes en Oliver Ferrer

Hem tingut l'oportunitat de veure a la Sala Gaudí de Barcelona una trentena d'obres del pintor A. Oliver Ferrer amb un acurat repertori de tècniques mixtes, que tan aviat ens remet a la pastositat de l'oli com a la transparència del dibuix i l'aquarel·la, tècnica en la qual aquest pintor excel·leix. És precisament aquesta volguda transparència la que li permet sobreposar diferents realitats dins un mateix quadre, apropant-se a una plàstica surreal, en algunes ocasions excessivament daliniana, que pot ofegar la seva pròpia personalitat.

El ventall d'obres que hem pogut observar pertanyen a la versió més lírica i menys tràgica d'aquest artista que esmerça esforços per expressar-se mitjançant un virtuosisme tècnic que sembla no tenir límit. El conjunt d'obres més aconseguïdes drien que són les dedicades als signes del zodíac, on el pintor ha fet prèviament un estudi astrològic de cada signe i ha emprat el color i els signes corresponents a cadascun. És on potser també és més visible l'estimació per la transparència i el gust pel detall i la descripció, que bé el podrien situar dins el terreny de la il·lustració. Oliver Ferrer és un bon dibuixant i aquarel·lista, que en els darrers deu anys ha reprès amb constància la seva feina, abandonada durant un període de gairebé dues dècades, que ha sabut superar, tot connectant amb els seus inicis.

La pintura d'Alberto Datas

A la Galeria Sargadelos de Barcelona i durant aquest mes de maig, s'exhibeixen, dins del Cicle de Pintura Gallega Actual "Trasatlàntic", els darrers treballs del pintor gallec Alberto Datas (la Corunya, 1935).

Datas, que viu a Madrid fa una colla d'anys, ja ha realitzat una extensa labor pictòrica iniciada al començament de la dècada dels seixanta. Representant de l'informalisme gallec, la seva obra, en les primeres etapes hiperrealista, ha anat evolucionant i transformant-se dins d'un procés en què la imatge s'ha anat esfumant, ha quedat gairebé invisible, confosa i submergida en el rerafons del quadre, tapada pel maremàgnum de traços desordenats i línies envitricollades, tancades en un espai que de vegades es torna dramàtic i caòtic.

Alberto Datas, vinculat al grup Atlántica, presenta en aquesta exposició les seves obres més recents. No s'hi nota tanta tensió, i dins d'una gamma colorística que fa impacte es destaca la sèrie "Cabezas", cares femenines anònimes

NOTÍCIES D'ART

Nova orientació de l'Espai B5-125 de la Universitat Autònoma

L'any 1977, i amb el suport del departament d'art de la Universitat Autònoma, uns estudiants van convertir un despatx en un espai d'exposicions. Van desmuntar els mobles i van deixar l'aula —llavors 50-bis—, en una sala buida on es va exposar d'una manera didàctica la teoria de Kandinsky sobre l'art i els elements plàstics fonamentals. La torxa la va reprendre la secció d'art contemporani que, sota el guiatge de Teresa Camps, es va convertir en l'Aula B5-125, que els darrers set anys ha estat un espai d'exposicions alternatiu, on hi ha tingut cabuda tota mena de propostes artístiques, basades essencialment en un procés de treball i en l'ús de mitjans alternatius als tradicionals de la pintura i l'escultura. El propòsit inicial era també el de convertir aquest espai en un terreny de diàleg entre les obligacions acadèmiques i el món artístic real. La veritat és que aquest espai ja no sols tenia una incidència dins la

mateixa universitat i els alumnes, sinó també entre els artistes, dins el panorama de l'art contemporani en general i reconegut dins els medis professionals de la crítica. Ara, sembla que el professorat de departament no vol seguir aquesta línia d'actuació, tot proposant un canvi d'orientació més d'acord amb una sala d'exposicions tradicionals, marc també de formes d'expressió plàstica més convencionals.

Cal agrair a l'Espai de l'Autònoma les monografies dels artistes que hi han passat, publicacions úniques en molts casos.

Cal recordar que durant el curs 1977-1978, van passar-hi muntatges de Carles Pujol, Albert Girós, Jordi Pablo i Jordi Cerdà; durant el 1978-1979, treballs de Francesc Abad, Angels Ribé, Eugènia Balcells, Francesc Torres, Antoni Muntadas i una exposició didàctica sobre la conservació i restauració de l'obra d'art. També hi han

tingut cabuda altres pianistes com: Fina Miralles, Eulàlia, Pere Noguera, Volsi, Gabriel, el grup CAPS. A. de Mataró, etc., i exposicions com els "Grafits Medievals", el "Cine-Nic" o el recent homenatge a Marcel Duchamp.

A partir d'aquest estiu s'obre un interrogant sobre la continuïtat d'aquesta sala com a espai alternatiu, fet que lamentem, atesa la tasca realitzada fins ara i la manca de llocs on poder exposar propostes d'aquestes característiques, després de la també desaparició de Metrònom.

SALA CULTURAL
cajama

EXPOSICIÓ DE MARFILS — 2-31 maig

y Pinto
Fèrners: d'11 a 13 i de 18 a 21 (lleuat dels dilluns).
Fèstius: d'11 a 13.

Plaça Catalunya, 9